

Lausunto

Tampereen kaupunki

11.8.2021

TRE:4866/2021

Sisäministeriö
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite: VN/6071/2021-SM-

Tampereen kaupungin lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laajamittaiseen maahantuloon varautumisen kehittämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Yleistä

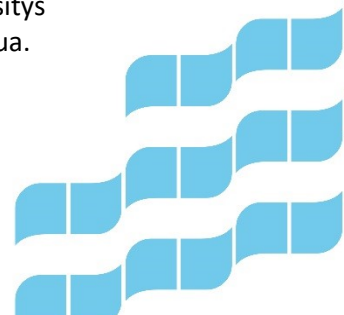
Tampereen kaupunki pitää tärkeänä, että laajamittaiseen maahantuloon varautumista kehitetään kansallisesti lainsäädäntöä kehittämällä, viranomaisvastuita määrittämällä ja toimintamenetelmiä tarkentamalla.

Tampereen kaupunki pitää esitysluonnosta hyvin taustoitettuna ja selkeänä kokonaisuutena. Esitysluonnoksen kolme keskeisintä osaa koskevat:

- 1) Maahanmuuttovirasto vastaisi varautumisesta kansainvälistä suojelua hakevien tai tilapäistä suojelua saavien vastaanoton järjestämiseksi laajamittaisen maahantulon tilanteessa
- 2) Lainsäädäntö antaisi jatkossa mahdollisuuden säilöönottokapasiteetin kasvattamiseen normaaliajan häiriötilanteessa nykyistä nopeammin sekä muun kuin virkasuhteisen henkilöstön palkkaamiseen tilapäisesti hoitamaan ohjaus- ja valvontatehtävää säilöönottoyksikössä
- 3) Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston (EASO) tukeen turvautumisen mahdollistavien säännösten lisääminen Ulkomaalaislakiin

Esitys koskien maahanmuuttoviraston vastuuta laajamittaisen maahantulon tilanteessa

Esityksen keskeisissä ehdotuksissa on huomioitu hyvin opit vuoden 2015 tilanteesta. Kunnan näkökulmasta on hyvä, että vastaanottolakia muutettaisiin siten, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille laissa määrätty laajamittaiseen maahantuloon varautumisen suunnittelua koskeva tehtävä siirrettäisiin Maahanmuuttovirastolle. Tämä selkeyttäisi alueellista johtamista, tilanteen kokonaiskoordinaatiota sekä valtakunnallisen ja alueellisen varautumisen ja valmiuden kehittämistä. Tilannekuvan kokoaminen kansallisesti sekä kansainvälisesti todennäköisesti helpottuisi (ml. tuki Euroopan turvapaikka-asioiden tukivirastolta). Ajantasaisen tilannekuvan välittämisen varmistamiseksi on hyvä laatia selkeät rakenteet. Varautumisen kannalta esitys helpottaisi Tampereen kaupungin omaa valmiussuunnittelua.

Lausunto

Tampereen kaupunki

11.8.2021

TRE:4866/2021

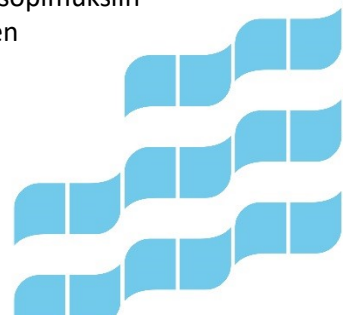
Esityksen pohjalta Maahanmuuttovirasto laatisi jatkossa alueelliset laajamittaisen maahantulon vastaanottoa koskevat varautumis- ja valmiussuunnitelmat. Laajamittaiseen maahantuloon varautumisen ja valmiussuunnittelun keskittäminen ja yhdenmukaistaminen on tarkoituksenmukaista. Johdonmukaiset alueelliset varautumisen rakenteet, vastuut ja toimintamallit ovat toivottavia. Varautumissuunnittelussa on hyvä kiinnittää huomiota järjestely- ja vastaanottoyksiköiden tiloiksi soveltuvien tilojen lisäksi myös osaavan henkilöstön saatavuuteen ja kouluttamiseen.

Varautumis- ja valmiussuunnittelu on tärkeää toteuttaa yhdessä eri viranomaisten, kuntien (jatkossa myös hyvinvointialueiden) ja muiden yhteisöjen ja toimijoiden kanssa tiiviissä yhteistyössä. Laajamittaisen maahantulon tilanteen hallinta ja mm. järjestelykeskusten nopea perustaminen edellyttää eri viranomaisten ja toimijoiden tiivistä yhteistyötä. Isoja kuntaan vaikuttavia muutoksia laajamittaisen maahantulon varautumiseen liittyen on myös hyvinvointialueiden muodostuminen ja Pirkanmaan pelastuslaitoksen siirtyminen maakuntaan. Tämä koskee myös kaikkia normaaliajan häiriötilanteita ja poikkeusoloja.

Kunnan näkökulmasta esitykseen liittyen nousee esille tilanteen alueellinen johtaminen, tilat sekä näihin liittyvät palvelut, joka olisi hyvä tarkemmin määritellä esityksessä. Alueelliseen koordinointiin ja tilanteen johtamiseen liittyy myös tiedotus- ja viestintävastuut, joista esityksessä ei ole mainintaa. Kunnan näkökulmasta on tärkeää, että sekä kuntalaisille että viranomaisille ja järjestöille suunnattu tiedotus on johdonmukaista ja keskitetysti koordinoitua. Nämä vastuut on hyvä määritellä myös etukäteen.

Esityksessä korostetaan alueellisen yhteistyön tärkeyttä. Tavoite kuitenkin sellaisenaan jää hieman irralliseksi, eikä hallituksen esitys anna varsinaisia suuntaviivoja sille, kuinka yhteistyön tiivistämistä lainsäädäntötoimin tavoitellaan. Mikäli lainsäädännössä määritellään eri toimijoiden vastuut ja velvollisuudet johdonmukaisesti, saattaa se itsessään tuottaa vahvistuvaa yhteistoimintaa eri toimijoiden kesken. Kuntanäkökulmasta esityksen yhteistyövelvoite jää jokseenkin epäselväksi.

Tampereen kaupunki pitää hyvänä, että jatkossa kuntien itsehallinnollinen asema huomioidaan paremmin laajamittaisen maahantulon tilanteessa, eikä Maahanmuuttovirasto tai ELY-keskus voi velvoittaa kuntaa perustamaan tai ylläpitämään järjestely- tai vastaanottoyksikköä. Esityksessä huomioidaan kuntien vapaaehtoisuuteen ja sopimiseen perustuva järjestely ja mahdollisuus. Lisäksi myönteistä on se, että esityksessä on huomioitu aiesopimukseen liittyvän valmiuden ylläpitämisen haasteellisuus ja näin ollen

Tampereen kaupunki

Lausunto

11.8.2021

TRE:4866/2021

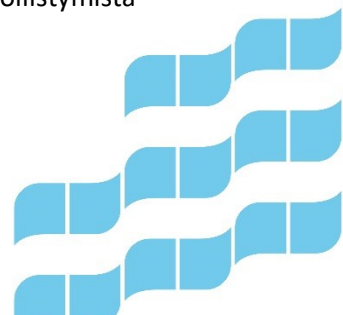
esitetty, ettei kuntia veloiteta sitoutumaan aiesopimuksin tiettyjen tilojen varaamiseen tähän tarkoitukseen. Kuntien ylläpitämien vastaanottokeskusten on vuoden 2015 laajamittaisen maahantulon jälkeen aiheutunut kunnille haasteellisesti järjestettäviä työnantajavelvoitteita turvapaikanhakijoiden vähentymisen ja toiminnan vähentymisen myötä, mm. henkilöstön uudelleen sijoittelun ja yt-neuvotteluiden muodossa.

Maahanmuuttovirasto voi tarvittaessa sopia yksityisen toimijan kanssa vastaanottokeskuksen perustamisesta ilman, että kyseinen kunta tai ELY-keskus olisi tässä menettelyssä mukana. On kuitenkin tärkeää, että vastaanottokeskuksen perustaminen kuntaan on etukäteen kunnan tiedossa, koska sillä on vaikutuksia muun muassa terveystalveluiden ja opetuksen järjestämisen kannalta sekä saattaa vaikuttaa myös muiden palveluiden tarpeeseen, joita kunnan on järjestettävä myös turvapaikan hakijoille. Turvapaikanhakijoiden sijoittamisessa (tilat) on hyvä kuitenkin huomioida kunnassa tarjottavat palvelut.

Lasten ja nuorten osalta kysymystä herättää se, onko pienemillä kunnilla mahdollisuutta tuottaa esim. perusopetusta. Perusopetuslain (1998/628) 4§:n mukaan kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille lapsille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Säännös koskee myös turvapaikanhakijoita, joilla on oikeus perus- ja esiopetukseen, mutta ei oppivelvollisuutta.

Sosiaali- ja terveystalvelut pystytään varmasti uusien hyvinvointialueiden myötä tuottamaan alueellisesti. Maahanmuuttoviraston vastuu valtakunnallisesta suunnittelemisesta ja koordinoinnista laajamittaiseen maahantuloon varautumiseksi helpottaisi myös alueellisten palveluiden järjestämistä keskitetysti (Ruokahuolto, Puhtaanapito, Vartiointipalvelut, Kuljetuspalvelut, Kalustus ja tarvikkeet, Tulkkipalvelut, Henkilöstö).

Käytännön perustalveluiden organisoinnin lisäksi Tampereen kaupunki nostaa esiin myös varhaisen kotoutumisen tukemisen merkityksen. On erittäin tärkeää, että varhaisen kotoutumisen toimet otetaan huomioon ja organisoidaan yhdenvertaisesti myös laajamittaisen maahanmuuton tilanteissa. Tästäkin näkökulmasta keskitetty Maahanmuuttoviraston koordinaatio on perusteltua. Kunnan omat palvelut sekä esimerkiksi ammatillisen koulutuksen mahdollisuudet on hyvä ottaa huomioon, kun uusia vastaanottokeskuksia perustetaan laajamittaisen maahanmuuton tilanteissa. Vuoden 2015 opit näyttivät, että esimerkiksi ammatillisen koulutuksen ja suomen kielen opiskelua mahdollistamalla kotoutumista voidaan tukea pitkäjänteisesti. Tämä tukee yhteiskuntarauhaa ja myös myöhempää kotoutumista ja työllistymistä niiden maahanmuuttajien osalta, jotka saavat myönteisen

Lausunto

Tampereen kaupunki

11.8.2021

TRE:4866/2021

oleskelulupapäätöksen. Varhaisen kotouttamisen yhteydessä on hyvä huomioida koulutuksen lisäksi myös työllisyyttä edistävät toimet. Ulkomaalaislain mukaan turvapaikanhakija saa tehdä ansiotyötä Suomessa. Ansiotyö tarkoittaa työtä, josta saat palkkaa tai muuta korvausta ja jota tehdään työsuhteessa johdon ja valvonnan alaisena. Tämä tukisi vahvasti myös myöhempää kotoutumista ja työllistymistä Suomessa.

Tampereen kaupunki ehdottaa myös vapaaehtoistyön koordinaatiovastuun määrittelyä, sillä se on noussut useissa keskusteluissa esiin varautumissuunnitelmaa laadittaessa. Seurakuntien lisäksi järjestökenttä on tärkeä voimavara normaaliolojen häiriötilanteissa. SPR:n rooli on esityksessä hyvin huomioitu, mutta vapaaehtoistyön koordinaatiota voisi olla tarpeen määrittellä laajemmin.

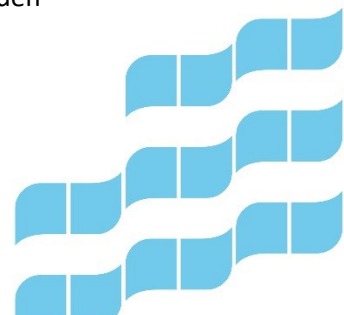
Laajamittaisen maahantulon harjoituksia voi esityksen pohjalta järjestää myös Maahanmuuttovirasto. Nämä harjoituksen on hyvä yhteensovittaa AVI:n valmiusharjoitusten kanssa. Tälläkin hetkellä valmiusharjoitukset vievät paljon resursseja ja kunnalla ei ole aina ollut mahdollisuutta antaa harjoituksille niiden vaatimaa panostusta. Harjoittelu nähdään tärkeänä, mutta on huomioitava kuntien resurssit osallistua harjoituksiin.

Säilöönottokapasiteetin kasvattaminen häiriötilanteessa ja muun kuin virkasuhteisen henkilöstön palkkaaminen tilapäisesti

Tampereen kaupunki pitää hyvänä ehdotuksena myös muun kuin virkasuhteisen henkilöstön palkkaamista ohjaus- ja valvontatehtäviin säilöönottokeskuksissa, mikä tuo joustavuutta toiminnan järjestämiseksi nopealla aikataululla. Osa säilöönnoton valvonta- ja ohjaustehtävistä on rinnastettavissa esimerkiksi psykiatristen osastojen rajoittamistoimenpiteisiin, joista pääosin huolehtivat työsuhteiset sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset.

Esityksen mukaan säilöönottoyksiköissä tavoitteena on taata sekä asiakkaille että henkilökunnalle turvallinen ja sosiaalityön käytäntöjen arvopohjalle perustuva työ- ja majoittumisympäristö. Henkilöstöltä tulisi aina edellyttää alalle sopivaksi katsottavaa koulutusta (sosiaali- ja terveydenhuollon koulutus) ja työkokemusta sekä kielitaitoa.

Säilöönnoton osalta lapsivaikutuksia on eritelty niukasti ja hieman välineellisesti (s. 27). Lapsivaikutusten arviointi antaa ymmärtää, että lapsien oikeudet toteutuisivat siten, että säilöönottokeskuksissa olisi virkasuhteista henkilökuntaa tekemässä tarvittavat rajoittamiseen liittyvät viranhaltijapäätökset. Lisäksi lapsivaikutusten arvioinnissa todetaan, että alle 15-vuotiaiden säilöönotto on erityisen harvinaista. Eittämättä on

Lausunto

Tampereen kaupunki

11.8.2021

TRE:4866/2021

kannatettavaa, ettei pieniä lapsia oteta säilöön, mutta olisi tärkeää tunnistaa, että myös 15 vuotta täyttäneet ovat lapsia, joiden oikeuksia esimerkiksi lapsen oikeuksien sopimus suojaa. Lapsivaikutusten arvioinnissa voisi hyödyntää keskustelua, jota on käyty lapsista, jotka ovat vanhemman kanssa vankeudessa, sillä säilöönnotossa on kyse jokseenkin samansuuntaisesta liikkumisvapauden rajoituksesta.

Huomionarvoista on, että lapsivaikutuksien osalta pitäydytään säilöönnottoon liittyvissä kysymyksissä, vaikka esityksellä on oletettavasti kokonaisuudessaan lapsivaikutuksia. Näihin ei kuitenkaan pureuduta tarkemmin. Esityksellä on turvapaikkaa hakevien osalta perus- ja ihmisoikeuksien kokonaisvaltaisempaan toteutumiseen liittyviä vaikutuksia, jotka ulottuvat myös lapsiin. Tältä kannalta ehdotamme, että lapsivaikutusten arviointi tehtäisiin kokonaisvaltaisesti ottaen huomioon lapsiin ulottuvat perus- ja ihmisoikeuskysymykset.

Näemme rekisteriin tuotavat tiedot esimerkiksi seksuaalivähemmistöihin kuulumisesta ja muista sensitiivisistä yksilön tilanteeseen vaikuttavista tiedoista välttämättömiksi yksilön asian asianmukaisen käsittelyn ja oikeuksien toteutumisen näkökulmasta.

Kaupunki pitää tärkeänä säilöönottokeskusta perustettaessa, että asiasta keskustellaan myös kunnan viranhaltijoiden kanssa, jotta kunnan toimintaan liittyvät näkökulmat voidaan suunnittelussa ja toiminnan käynnistämässä huomioida.

Lisätietoja

Mari Taverne
Kansainvälisen osaamisen palveluiden johtaja
Tampereen kaupunki
p. 040 801 2686
mari.taverne@tampere.fi

